

dárství, pokud se nemá vztahovati na veškerá království a země na říšské radě zastoupené, pak o mimořádných revisích, o prohlášení neplatnosti manželství a o prohlášení za mrtva za účelem opětného sňatku. Kromě těchto případů usnáší se nejvyšší soudní dvůr z pravidla v senátech 7členných (§§ 17, 18 cit. pat.). — O repertoriu nálezů a o knize judikatů viz tyto čl.

Jednáním jazykem jest z pravidla jazyk německý. Byla-li však věc projednána v jazyku jiném, má nejvyšší soudní dvůr své rozhodnutí i s důvody vydati tím jazykem, jímž jednání v I. stolici bylo provedeno, a zároveň jazykem německým (§ 28). Veškerá vyřízení nejvyššího soudního dvoru buďtež podepisována prvním presidentem anebo jeho náměstkem, nebo jménem jeho tím presidentem senátu, jenž prvním presidentem k tomu byl zmocněn. Rozsudky buďtež kromě toho spolupodepsány některým radou onoho senátu, který je vynese (§ 29). Nálezy nejvyššího soudního dvoru dodávají se vrchním soudům zemským, kteří je pak sdělují stranám (§ 31).

II. Ve věcech trestních rozhoduje nejvyšší soudní dvůr jakožto dvůr kasační o všech stížnostech zmatečných a v odvoláních proti rozsudkům soudů sborových. Jemu též přísluší právo ve prospěch toho, kdo pro zločin nebo přečin byl odsouzen, mimořádnou cestou nařizovati obnovení trestního řízení (§ 362. tr. ř.). Kromě toho jest ještě celá řada záležitostí trestních vyhrazena jeho rozhodnutí. Kasační dvůr však vykonává též jako správní úřad justiční vrchní dohled nad soudy a jest tudíž povolán rozhodovati o zmatečných stížnostech pro zachování zákona, káráti nedostatky nižších soudů při vykonávání úřadu soudcovského na jevo vyšlé, vydávati v tom směru nutná opatření, a jde-li o nařízení mimo obor jeho působnosti spadající, učiniti ministru spravedlnosti příslušné sdělení (§ 92. soud. instr. ze dne 3. května 1853 č. 81. ř. z., § 34. nař. min. sprav. ze dne 16. června 1854 č. 165. ř. z. a nál. kas. s. dv. ze dne 11. října 1876 č. 11.945.).

Kasační dvůr usnáší se po slyšení generálního prokurátora z pravidla ve shromáždění 7členném, kteréž však není senátem stálým (§ 18. tr. ř.). O zmatečných stížnostech pro zachování zákona rozhoduje dvůr kasační v senátě 11členném (§ 292. tr. ř.). Viz čl. Prokurátor generální a Stížnost zmateční.

Dvůr soudní správní.

I. Pojem.

Správní soudní dvůr jest nejvyšší stolice, která rozhoduje ve všech oněch případech, ve kterých se kdo domnívá, že jest zkrácen ve svých právech rozhodnutím nebo nařízením úřadu správního, státního, zemského, okresního neb obecního (§ 2. zákona ze dne 22. října 1875 č. 36. ř. z. z r. 1876).

II. Příslušnost.

Pouze jsou-li porušena práva subjektivní rozhodnutím úřadu správního, lze se dovolati správního soudního dvoru, nikoli však tenkrát, když by kdo považoval své zájmy dotyčným rozhodnutím za ohroženy. Jmenovaný zákon vyměřuje pouze negativně příslušnost správního soudního dvoru. Nepatří tudíž před správní soudní dvůr:

1. záležitosti, jichž rozhodnutí přísluší řádným soudům (§ 3. lit. a); tedy nároky zakládající se v důvodu soukromém, byť i se týkaly poměrů veřejných (nál. ze dne 18. prosince 1876 č. 449. sb. »Exel« č. 185., ze

dne 24. ledna 1877 č. 126. sb. Budw. č. 28., Ex. č. 189., ze dne 19. května 1879 č. 953. sb. Ex. č. 195., ze dne 29. listopadu 1880 č. 2359. sb. Ex. č. 161., ze dne 26. září 1881 č. 1383. sb. Ex. č. 197., ze dne 17. prosince 1883 č. 2733. sb. Ex. č. 181., ze dne 7. prosince 1885 č. 2468., sb. Ex. č. 1126., ze dne 19. září 1887 č. 2387. sb. Ex. č. 1416., ze dne 30. září 1889 č. 3069. Ex. č. 1446., ze dne 2. března 1891 č. 644. sb. Ex. č. 1125., ze dne 28. března 1892 č. 2805. z r. 1891 sb. Budw. č. 6517.); spory mezi pojištěným a pojišťovatelem (nál. ze dne 2. ledna 1882 č. 2569. z r. 1881 sb. Ex. č. 131.); právní nároky ze smluv služebních, též nároky úředníků samosprávných (nál. ze dne 18. června 1891 č. 2195. sb. Budw. č. 6043.), komor obchodních a živnostenských (nál. ze dne 15. června 1886 č. 1333. sb. Ex. č. 1402.), tak i železničních (nál. ze dne 26. března 1889 č. 995. sb. Ex. č. 1403.); nároky ze smluv námezdních byť i byly bývaly rozhodnuty úřadem správním (nál. ze dne 14. června 1880 č. 973. sb. Ex. č. 169.);

2. záležitosti, které přikázány jsou říšskému soudu (§ 3. lit. *b*). Tedy nepatří před správní soudní dvůr:

a) kladné spory o příslušnost mezi zastupitelstvem zemským (zemským výborem) a nejvyšším úřadem státním (plen. rozh. ze dne 17. září 1877 č. 1085. sb. Ex. č. 199., ze dne 6. října 1890 č. 2315. sb. Ex. č. 1451.);

b) nároky proti státu z důvodu veřejnoprávního, pokud by nepřislušelo o nich rozhodovati úřadu správnímu (nál. ze dne 9. prosince 1889 č. 3791. sb. Ex. č. 1397., ze dne 23. září 1889 č. 2678. sb. Ex. č. 1458.);

c) nároky proti zemi (plen. rozh. ze dne 10. října 1876 č. 170. sb. Ex. č. 211., ze dne 6. října 1890 č. 2997. sb. Ex. č. 1466.);

d) porušení práv zaručených občanům státním základními zákony patří vždy před říšský soud (nál. ze dne 12. dubna 1886 č. 956 sb. Ex. č. 1489., ze dne 8. června 1891 č. 1621. sb. Ex. č. 1490, ze dne 19. května 1891 č. 1759. sb. Ex. č. 1492., ze dne 30. prosince 1886 č. 3526. sb. Ex. č. 1907.);

e) záležitosti volební do říšské rady (nál. ze dne 12. října 1885 č. 2595. sb. Ex. č. 1479.).

Naproti tomu náležejí před správní soudní dvůr:

a) všechny spory negativní o příslušnost mezi zastupitelstvem zemským (výborem zemským) a úřady státními (nál. ze dne 9. března 1881 č. 450. sb. Budw. č. 1038. sb. Ex. č. 201., plen. rozh. ze dne 3. března 1890 č. 383. Alter Judikaty 1891—93 str. 277.);

b) záležitosti spolkové, pokud by se tyto netýkaly porušení zaručených práv státními základními zákony; podobně

c) i záležitosti týkající se voleb obecních, ač nebyla-li porušena práva zaručená státními základními zákony (nál. ze dne 8. března 1877 č. 317. sb. Budw. č. 50. sb. Ex. č. 215., ze dne 27. ledna 1886 č. 3126. z r. 1885 sb. Budw. č. 2887. sb. Ex. č. 1880., ze dne 14. června 1888 č. 1984. sb. Budw. č. 4164. Ex. č. 1452.);

d) určení jazyka vyučovacího na školách obecních (nál. ze dne 27. dubna 1877 č. 328. sb. Budw. č. 70. sb. Ex. č. 216.).

3. Záležitosti, jež jsou společny oběma polovinám říše (§ 3. lit. *c*). Nepatří tudíž před správní soudní dvůr stížnost proti říšskému ministerstvu financí (nál. ze dne 10. července 1882 č. 1366. sb. Ex. č. 225.), jakož i proti říšskému ministerstvu války (nál. ze dne 3. ledna 1884 č. 2972.

z r. 1883 sb. Ex. č. 66.). Patří však před správní soudní dvůr naproti tomu spory povstalé z vojenského ubytování (plen. rozh. ze dne 27. února 1882 č. 2228. z r. 1881 sb. Ex. č. 245.).

4. Záležitosti, které v obou polovicích říše dle týchž zásad se spravují; tu však jen tenkrát jest vyloučena příslušnost správního soudního dvoru, když rozhodnutí nebo nařízení, o které jde, dle zákona bylo vyneseno následkem dohodnutí se s úřadem společným anebo s úřadem druhé polovice říše, nebo zakládá se na nařízení, jež dotčeným způsobem k místu přišlo (§ 3. lit. *d*).

Nepřísluší před správní soudní dvůr:

a) rozhodnutí, která spočívají na nařízení vydaném po shodnutí se s uherským úřadem správním (nál. ze dne 3. června 1879 č. 1042. sb. Ex. č. 256., ze dne 20. května 1884 č. 944. sb. Budw. č. 2133. sb. Ex. č. 1508., ze dne 12. května 1890 č. 1348., sb. Ex. č. 1514., ze dne 23. března 1891 č. 1083. sb. Ex. č. 1509.);

b) propuštění ze svazku vojenského (plen. nál. ze dne 18. prosince 1876 č. 454. sb. Ex. č. 235., ze dne 1. října 1888 č. 2575. sb. Ex. č. 1520.);

c) jakož i zemské obrany (nál. ze dne 19. března 1883 č. 502. sb. Ex. č. 241.);

d) vojenského odvodu (nál. ze dne 27. dubna 1886 č. 1164. sb. Ex. č. 1522.).

Naproti tomu přísluší před správní soudní dvůr:

a) nároky úředníků ministerstva zemské obrany povstalé ze služebního jich poměru (nál. ze dne 19. listopadu 1886 č. 3027. sb. Budw. č. 3256.) a

b) spory o vojenských taxách (nál. ze dne 11. června 1883 č. 997. sb. Ex. č. 242.).

Skutečné dohodnutí se správním úřadem uherským nepůsobí ještě nepřislušnost správního soudního dvoru, nestalo-li se to na základě zákona (nál. ze dne 19. února 1883 č. 37. sb. Ex. č. 231.), aniž okolností ta, že se mohlo takové dohodnutí provést, ve skutečnosti že však provedeno nebylo (nál. ze dne 18. března 1890 č. 905. sb. Budw. č. 5210. sb. Ex. č. 1507.).

5. Záležitosti, o kterých rozhodují úřadové správní dle svého volného uvážení (§ 3. lit. *e*). Při tom však jest zřetel na to míti, aby i zde zachováno bylo řízení správní zákonem upravené (nál. ze dne 25. června 1878 č. 960. sb. Budw. č. 291., sb. Ex. č. 269., ze dne 18. ledna 1883 č. 2460. sb. Budw. 1632. sb. Ex. č. 271., ze dne 12. února 1885 č. 433. sb. Budw. č. 2403. sb. Ex. č. 473.). Úřadové správní jsou oprávněni tam, kde se jedná o obecné veřejné ohledy, nikoli však o určitá práva, jednati dle svého volného uvážení (nál. ze dne 14. září 1885 č. 2250. sb. Ex. č. 1960.).

6. Stížnosti týkající se obsazování veřejných úřadů a služeb, leč by šlo o porušení práva praesentačního nebo práva na obsazování dotyčných míst (§ 3. lit. *f*).

7. Stížnosti proti nálezům disciplinárním (§ 3. lit. *g*). Vyloučena jest stížnost proti disciplinárnímu nálezu, který zároveň trest obsahuje (nál. ze dne 13. října 1882 č. 1970. sb. Budw. č. 1526. sb. Ex. č. 636.) a který vyneseno byl úřadem správním jmenovaným v § 2. odst. 2. cit. z. Byly tudíž odmítnuty a limine stížnosti učitele obecné školy proti propuštění

ze služby (nál. ze dne 2. ledna 1890 č. 24. sb. Budw. č. 5088.), obecního starosty proti zbavení úřadu (nál. ze dne 12. března 1877 č. 222. sb. Ex. č. 628.) a proti trestu pořádkovému (nál. ze dne 18. června 1888 č. 1911.), universitního posluchače proti relegování (nál. ze dne 17. října 1887 č. 2624. Ex. č. 1988.).

8. Stížnosti proti administrativnímu rozhodnutí, které v poslední stolici učinil nejvyšší soudní dvůr, anebo které vyneseno bylo instancí složenou z úředníků správních a soudců (§ 3. lit. *h*). Takovými instancemi jsou na př. zemské komise vyvazovací dle pat. ze dne 5 července 1853 č. 130. ř. z. (nál. ze dne 23. září 1890 č. 2949. sb. Budw. č. 5457. sb. Ex. č. 1994.), soudy důchodkové (nál. ze dne 20. září 1881 č. 1501. sb. Budw. č. 1158. sb. Ex. č. 641.), pak komise pro scelování pozemků dle § 2. min. nař. ze dne 5. července 1886 č. 108. ř. z.

9. Stížnosti proti rozhodnutím a opatřením komise odhadní za příčinou vyměření daní (§ 3. lit. *i*).

Nad zachováním své kompetence má bdíti správní soudní dvůr sám z úřední povinnosti (§ 4. jmen. zák. z r. 1875). Vzejdou-li spory o příslušnost mezi správním soudním dvorem a řádnými soudy, rozhoduje o nich říšský soud (§ 1. zák. ze dne 22. října 1875 č. 37. ř. z. z r. 1876). Spory o příslušnost vzniklé mezi správním soudním dvorem a říšským soudem rozhoduje senát sestávající z 9 členů, z nichž čtyři jsou členy správního soudního dvoru a čtyři říšského soudu, a senátu předsedá praesident nejvyššího soudního dvoru nebo jeho náměstek (§ 2. cit. z.).

Pro věci trestní policejní jest správní soudní dvůr pravidelně příslušným; činnost jeho v tomto směru jest však na tak dlouho odročena, dokud nebude upraveno policejní právo trestní zvláštním zákonem, což se posud nestalo (§ 48. zák. ze dne 22. října 1875 č. 36. ř. z. z r. 1876).

III. Složení správního soudního dvoru.

Správní soudní dvůr skládá se z praesidenta, z potřebného počtu předsedů jednotlivých senátů a radů. Úřad tento jest placeným úřadem státním. Polovina všech členů správního soudního dvoru musí míti způsobilost k úřadu soudcovskému, kteréhožto pravidla se musí též šetřiti při tvoření jednotlivých senátů. Členy správního soudního dvoru jmenuje císař ku návrhu ministerské rady (§ 10 cit. z. a zákon ze dne 19. března 1894 č. 53 ř. z.). O členech správního soudního dvoru platí ohledně soudcovské moci (čl. 6 zák. ze dne 21. prosince 1867 č. 144 ř. z.) a ohledně soudu disciplinárního totéž co o soudcích řádných (nař. ze dne 28. listopadu 1882 č. 151). Správní soudní dvůr rozhoduje a projednává pravidelně v senátě složeném ze čtyř členů a předsedy. Má-li však předseda senátu za to, že většina členů rozhodla způsobem zákona nebo jednacímú řádu se přičícím, nebo že rozhodnuto bylo opáčně, než v podobné záležitosti dříve rozhodnuto bylo, má předseda správního soudního dvoru svolati t. zv. pl e n á r n í s e n á t sestávající zpravidla ze všech členů správního soudního dvoru, který o věci sporné rozhodne (§ 5, 6 a 8 min. nař. ze dne 5. srpna 1876 č. 94 ř. z.). Spory incidenční, jakož i přípravná opatření vyřizují senáty 3členné (§ 13. zák. ze dne 22. října 1875 č. 36 ř. z. z r. 1876).

IV. Řízení před správním soudním dvorem:

Správní soudní dvůr zahajuje řízení ku stížnosti, která musí dříve projíti všemi stolicemi správními, jinak byla by a limine odmrštěna (§ 5

cit. z.). Správní soudní dvůr rozhoduje na základě stavu věci, jak vylíčen byl u poslední stolice správní, leč seznal-li ze spisů, že věc nesprávně jest pojata, nebo že potřebuje v podstatných částech doplnění, nebo že nebylo náležitě šetřeno všech forem řízení správního, ve kterémžto případě rozhodnutí to zruší a správnímu úřadu nařídí, aby vydal nové přiměřenější rozhodnutí nebo nařízení (§ 6 cit. z.). Shledá-li správní soudní dvůr stížnost odůvodněnou, má v odpor vzaté rozhodnutí nebo nařízení zrušiti jakožto nezákonné a zrušení to odůvodniti. Správní úřad jest pak povinen vynéstí nové rozhodnutí přihlížeje při tom ku právnímu názoru, který byl vyslovil správní soudní dvůr; jest tedy správní soudní dvůr pouhou stolicí kasační, meritorně sám nerozhoduje (§ 7). Jako soudové řádní má i správní soudní dvůr právo zkoumati platnost zákonů a nařízení vládních, k čemuž jest však potřebí senátu skládajícího se ze 6 radů a předsedy (§ 13).

Stížnosti na správní soudní dvůr mají se podati během 60ti dnů ode dne doručení výměru poslední stolice, kterýž den ve stížnosti samé udán býti musí, a nestačí tedy, aby snad byl jen na příloze poznamenán (nál. ze dne 31. května 1880 č. 1044 sb. Ex. č. 779, § 14 cit. z.). Padne-li 60. den na neděli nebo svátek, končí lhůta nejbližším dnem všedním. Čas, který šla stížnost po poště, se do doby 60 dnů nepočítá (§ 15), tak že stačí byla-li stížnost na poštu 60. den podána (plen. nál. ze dne 19. března 1877 č. 375 sb. Ex. č. 786) Navrácení ku předešlému stavu věci, uplyne-li lhůta, jest vůbec vyloučeno (§ 16 cit. z.).

Podaná stížnost na správní soudní dvůr nezastavuje již sama sebou výkon nařízení nebo rozhodnutí správního úřadu. Nařikající strana má však právo žádati, aby výkon nařízení nebo rozhodnutí byl odložen a správní úřad má zastavení výkonu odložit, nevádí-li tomu ohledy veřejné a kdyby straně výkonem vzešla škoda nenahraditelná (§ 17).

Stížnost podepsaná advokátem musí obsahovati jednotlivé části nařízení nebo rozhodnutí, kterými se cítí nařikající strana býti zkrácena, a kromě toho musí se k ní připojiti všechny doklady, kterých se strana dovolává (§ 18). V tomto svém prvním podání může strana udati vedle úřadu správního také osoby třetí, jimž by vzešla škoda tím, kdyby nařikávané rozhodnutí nebo nařízení správního úřadu zrušeno bylo (§ 19). Stížnost, jakož i všechny její přílohy musí se též v jednom opisu podati. Jsou-li též spolužalované strany udány, musí býti tolik opisů stížnosti a příloh, aby každá strana dostati mohla po jednom exempláři (§ 20).

Stížnosti, které se nehodí ku řízení před správním soudním dvorem buď pro očividnou nepříslušnost, pro zmeškání zákonné lhůty, nedostatek formálních náležitostí nebo legitimace stěžovatelovy, mají se bez výminky odmrštit. Podobně stane se s oněmi stížnostmi, které mají za předmět záležitost již právoplatně rozhodnutou (rem judicatum). Má-li stížnost toliko formální chybu §§ 18. a 20., může se vrátiti stěžujícímu s vyzváním, aby ji během určité neprodlužitelné doby opravil. Nepodá-li pak stěžovatel opravenou stížnost během této doby, zastaví se další řízení (nál. ze dne 18. března 1889 č. 1009 sb. Ex. č. 2305). Byla-li stížnost odmrštena, má se o tom úřad správní, proti kterému směřovala, vyrozuměti (§ 21).

Stížnost náležitě vypravenou a u správního soudního dvoru v čas podanou, dodá tento i s přílohami úřadu správnímu, po případě i spolužalovaným stranám s vyzváním, aby v době mezi 14 až 60 dny podaly protispis (§ 22). Protispis dvojmo i s přílohami podaný, dodá se na to

stěžovateli, aby podal během 30 dnů repliku, ač uzná-li toho správní soudní dvůr potřebu. Podobně se to má i s duplikou (§§ 23 a 24). Nebyl-li některý z těchto spisů podán, nezastavuje se tím další řízení (§ 25). Před ústním líčením může správní soudní dvůr ku lepšímu objasnění věci naříditi výslech stran neb i úřadu (§ 26) a má zvláště na to zřetel vzíti, aby bylo poskytnuto právo hájiti své zájmy i těm účastníkům, kteří sice nejsou spoluobžalováni, avšak rozhodnutím správního soudního dvoru mohli by býti ve svých právech zkráceni (§ 27).

Po tomto přípravném řízení stanoví předseda správního soudního dvoru den ku veřejnému a ústnímu líčení, k němuž obešle jak zúčastněný správní úřad, tak i strany (§ 28). Veřejnost se vylučuje, usnese-li se na tom soudní dvůr, z důvodů mravnosti a veřejného řádu; než v případě tom může každý účastník žádati za připuštění 3 důvěrníků (§ 29). Správní úřad zastupuje vyslanec onoho ministerstva, proti jehož rozhodnutí stížnost jest podána, nebo v jehož obor působnosti záležitost ta náleží. Byla-li podána stížnost proti rozhodnutí správního úřadu zemského, okresního neb obecního, vyšle tento svého zástupce (§ 30). Strana může se zastupovati sama nebo dáti se zastoupiti advokátem (§ 32). Nedostavil-li se účastník nebo jeho zástupce, provede se ústní líčení v jich nepřítomnosti (§ 34). Odročiti může se líčení toliko ku souhlasnému návrhu všech stran zúčastněných nebo nelze-li v započatém líčení pro nepřekonatelnou překážku pokračovati (§ 35).

Má-li předseda senátu za to, že záležitost jest již dosti objasněna a věc způsobilá k tomu, aby rozhodnuta byla, prohlásí řízení za skončené a senát radí se pak o rozsudku tajně, o kteréž poradě sepíše se protokol (§ 36 a § 42). Rozsudek vynáší se absolutní většinou hlasů. Předseda hlasuje naposled (§ 37). Rozsudek, který musí obsahovati hlavní důvody rozhodovací, vynese se ústně hned ještě v témž sezení, nebo v některém nejbližší příštím, které se musí však zúčastněným stranám oznámiti. Rozsudky vynášejí se jménem císaře, musí obsahovati jména všech členů senátu a musí podepsány býti předsedou a zapisovatelem. Důvody rozsudku mají se doručiti stranám co nejdříve (§ 39). Byla-li stížnost zamítnuta, může správní soudní dvůr uložití straně, aby nahradila útraty s řízením spojené, jež vymáhají se pak exekucí politickou (§ 40), čímž však není vyloučeno dobývati náhradu cestou soudní, ač byla-li přířknuta eráru a nikoli straně jiné (nál. nejv. s. ze dne 17. listopadu 1880 č. 12932 čas. »Jur. Blätter« z r. 1881 č. 81). Mimo to může správní soudní dvůr uložití nejen stranám, ale i zástupcům jich, kteří by schválně proti jasnému znění zákona stížnosti podávali, peněžitou pokutu od 5 do 1000 zl. ve prospěch fondu chudinského toho místa, kde bydlí naříkatel (§ 41). Tato pokuta může býti též uložena advokátovi, který stížnost toliko podepsal (plen. nál. ze dne 20. května 1889 č. 1989 sb. Ex. č. 2410).

Strany může zastupovati před správním soudním dvorem každý advokát, který jest oprávněn v královstvích a zemích na říšské radě zastoupených strany zastupovati (§ 45).

Dvůr soudní státní.

I. Pojem a složení.

Byla-li na některého ministra vznesena dvoutřetinovou většinou hlasů všech přítomných poslanců některé sněmovny pro porušení ústavy říšské nebo zemské, nebo jiného zákona obžaloba, jest ku projednání